“Masonluk Nedir ve Nasıldır” Adlı Kitap Üzerinde Analitik İnceleme ve Eleştiriler - 4

Düzen

Masonluk, kuruluşu bakımından bulunduğu her yerde ayrı bir dernektir. [Bazı ülkelerde “şirket” statüsünde olduğuna da değinmiştik. Burada hepsine birden dernek diyeceğiz.]

Örgütlenme tarzı, yönetimi ve düzeni diğer derneklerin çoğundan hayli farklıdır. Bunun ilk nedeni, kendine özgü geleneklerinin de örgütlenmesine yansımasıdır. Bir diğeri, amaçlarının gerçekleştirilebilmesi için tutulmuş yolun özelliğidir.

Masonluktaki örgütlenme sistemi, bir bakıma evrenseldir. Ancak, yerel yasalar uyarınca kuruluş ve organizasyon biçimi farklı olabilir. Bu bağlamda önemli bir konuyu hemen belirtmeliyiz:

Masonluğun dünya çapında bir ortak örgütlenmesi yoktur.

Uluslararası nitelik taşıyan mason örgütleri kurulmuştur; bunlar günümüzde de vardır ama Masonluğun hiçbir zaman bir merkezî yönetim organı olmamıştır. Her ülkedeki mason kuruluşları, kendi başlarına birer bağımsız örgüttür.

Bu dediğimiz her bakımdan doğru mu?

Bazı ayrıntılara girecek olursak doğru değil. Masonluğun tümü bakımından küçük sayılabilecek bir yer tutmakta olsa da bazı mason örgütlerinin evrensel boyutta tek bir merkezden yönetildiğini de belirtmek gerekir. (Bunu Masonluktaki ritleri inceleyeceğimiz bölümde göreceğiz.)

Masonluktaki çalışmalar, birbirleriyle doğrudan bağlantısı olmayan birimlerde yürütülür. Bunların her birine genelde LOCA denir.

Localar, kendi iç işlerini düzenlemekte serbesttir; bir diğer deyişle özerk bir yapıları vardır.

Burada “özerk” sıfatının kullanılması, her locanın genellikle o ülkedeki diğer localarla birlikte düzenli bir örgütsel birleşim oluşturmasından ileri gelir.

Lütfen *«Bunları zaten, biliyoruz. Tekrarlanmasına gerek yok.»* demeyin.

Bu bölümdeki konulara bir giriş olarak anımsanmalarında yarar var. Hem kimi masonlar bile bu bağlamda yeterli bilgi sahibi değil; kimileri de yanlış yorumlar yapıyor. Bu yanlışlıkların tipik ve sık görülen bir örneği de şu “özerklik” konusu… Az sonra ona geleceğiz.

■ ■ ■

Loca, Masonluktaki yeğâne birim adı değildir. Bunun yanı sıra "atölye", "şapitr", "kolej", "konsey" gibi adlarla anılan birimler de var. Ancak loca, hepsinin arasında en önemlisi sayılır ve en çok kullanılanıdır. (Eskiden dilimizde **"mahfil"** sözcüğü kullanılırdı.)

Localar, kendi aralarında birleşerek federatif olarak da nitelenebilecek bir ortak örgütlenme oluşturur. Sonra her biri bu ortak örgütün tüzük ve kararlarına uyar. Böyle bir örgüte genel olarak **"obediyans"** deniyor ama bunun türleri var.

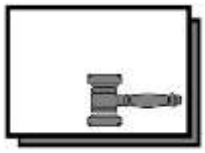
Dünyadaki en yaygın obediyans türü BÜYÜK LOCA olarak anılıyor. Eskiden Türkçede bu tür bir örgütlenme için "büyük mahfil" terimi de kullanılmıştır. Diğer obediyans türlerini şimdilik geçip sonraya bırakalım.

Daha eskisi "mahfil-i âzam" oluyor.

Bu aşamada, Masonluktaki her örgütün mutlaka federatif olmayabileceğini, iç yönetimi bakımından "otokratik" denilebilecek kuruluşların da bulunduğunu belirtmeliyiz. Bu tarz örgütlerin de birimleri vardır ama bunları bir yetkili organ kurar. Onlara da geleceğiz.

LOCA

Sözlük anlamı bakımından loca, "dünya" ya da "evren" demektir. Bu bakımdan, Latincedeki "locus loga" teriminden alınmadır.

Kimilerine göre bu terimin asıl etimolojisi doğu dillerindedir. Nitekim Sanskritçede "loga" sözcüğü dünya anlamına gelir.

Şu kullanılmış görsel de açıklansa iyi olurdu. Buradaki dikdörtgen, locanın simgesi oluyor. İçindeki çekiç ya da tokmak da onu yöneteni simgeliyor.

Masonlukta hep bir locanın evrensel oluşundan söz edilir. Dolayısıyla loca sözcüğünün sözlük anlamına da simgesel (sembolik) nitelikli bir değer verilir. Çünkü aslında hiçbir loca evrensel değil, ulusaldır. Ancak Masonluğun ve mason topluluklarının amaç ve ilkeleri evrensel olabilir. Loca sözcüğünün dünyayı ya da evreni nitelemesi de bununla bağdaşır.

Loca, hem en küçük mason birimi hem bağımsız mason topluluğudur. Mason topluluğu olarak buradaki bağımsızlık ille de *"hiçbir kuruluşa bağlı olmamak"* anlamında değildir; o da locanın kendi iç işlerinde özerk olduğunu belirtir.

Locanın Kurulması

Her mason bir locanın üyesidir. Kimileri, üyesi olduğu locadan ayrılır ve diğer kimi masonlarla bir araya gelir; yeni bir loca kurarlar.

Ancak her bir araya gelen birkaç mason yeni bir loca kuramaz; belli kurallara uymaları gerekir.

Masonluğa ilk kez giren bir masona, geleneksel olarak "çırak" denir. Yeni mason, olağan koşullarda bir süre sonra "kalfa", daha sonra da "üstat" olur. Geleneksel olarak yedi üstat mason bir araya gelerek yeni bir loca kurabilir.

Şimdi soracaksınız: *«Yeni bir loca kurulabilmesi için üstat derecesindeki yedi masonun bir araya gelmiş olması yeterli midir?»*

Hayır!… O zorunlu (asgari) koşuldur; yeterli değildir. Her mason örgütünün, yeni bir loca kurulabilmesi için öngördüğü ek koşullar da vardır. Örneğin "Yeni bir loca kurulabilmesi için en az yedisi üstat derecesinde olmak üzere en az 21 masonun bir araya gelmesi gereklidir." biçiminde bir kural konmuş olabilir. Böyle bir kural, yeni bir loca kuruluşunu zorlaştırmak için değil, çalışmalarına başlarken yeterli sayıda üyesi olması içindir.

O kadarla kalınmamış da olabilir. O "en az yedi mason"un bilgi ve deneyim bakımından taşımaları gereken nitelikler de belirtilmekte olabilir.

Deneyime bir diyecek yok ama burada herhalde bilgi ölçümü yapılmıyor.

Bu tür koşullar sadece kurulacak yeni loca bir obediyansa bağlanacaksa, ilgili obediyansın tüzükleri (yönetmelikleri, kuralları) uyarınca geçerlidir. Birinden diğerine farklıdır.

Obediyans denilen, locaların bir araya gelerek oluşturdukları ortak kuruluş.

Kuramsal olarak, yeni bir loca kurabilmek için bir masonik otorite ya da organdan izin almak gerekmez. Ancak Masonluğun genel töresi ya da geleneği uyarınca, yeni bir loca kuracak olan masonlar, kuracakları locanın belli bir obediyansa bağlanmasını öngörüyorlarsa, bu işi önce obediyansın görevlileri ile görüşür ve "oldubitti"ye getirmekten sakınırlar.

Fakat bu da bir kural, bir zorunluluk olmasa gerek! Öylesi saygılı bir tutum olabilir ama herhalde bunun için önceden izin ya da onay almak gerekmez.

Yeni locanın kurucuları, bağlanmak istedikleri obediyansa resmen başvurur. Bu başvuru, obediyansın tüzüklerinde belirtilen yetkili kurulunda incelenir. Uygun bulunursa, belirlenen bir tarihte "kuruluş töreni" yapılır. İlgili obediyans, böylece kuruluşu tamamlanarak kendisine bağlanan yeni locaya bir "kuruluş belgesi", bir diğer deyişle "patent" (berat) verir.

Locanın Adı ve Niteliği

Her locanın bir adı vardır. Bunu locanın kurucuları belirler. Ancak o loca bir obediyansa bağlı olarak çalışacaksa, seçilmiş olan adın, locanın kuruluşuna izin verecek olan yetkili organın onayından geçmesi gerekir.

Locanın kurulması onaylanınca, ona bir de "numara" verilir. Geleneksel olarak, kapanmış ya da obediyanstan ayrılmış olan bir locanın numarası daha sonraki bir yeni locaya verilmez. Dolayısıyla en büyük numara, obediyansa bağlı loca sayısını değil, oluşumundan bu yana tüm localarının sayısını gösterir.

Her loca, ne zaman ve nerede kurulmuş olduğuna, ne kadar üyesi bulunduğuna, çalışmalarının yararlılığına ve güzelliğine bakılmaksızın, diğer localarla eşittir. Hiçbir loca, bir diğerinden daha önemli sayılmaz ve ayrıcalıklı tutulmaz. Nasıl masonlar birbirlerini kardeş bilir ve öyle derse, aynı obediyansa bağlı localar da birbirlerini **"kardeş loca"** olarak anar.

Locanın Yönetimi

Bir locanın varlığını sürdürebilmesi için, üyeleri arasında üstat derecesinde en az yedi mason bulunmalıdır. Bu koşul toplantı yapabilmesi için de geçerlidir.

Bu koşul, bir bakıma kuruluşta üstat derecesinde en az yedi masonun bir araya gelmesinin de gerekçesini açıklıyor. Fakat bir de zayıf nokta görünüyor. Locayı sadece yedi mason kurmuşsa, bu kez bir tekinin olmaması durumunda toplantı yapılamaz. Bunu yeni bir loca kurmaya girişenler de bilir ve göz önünde tutarak buna göre bir önlem alırlar herhalde!

Locanın başkanı, loca üyelerince seçilerek belirlenir. Belli bir süre için görevde kalır. Görevde olduğu sürece "saygıdeğer üstat" ya da "üstad-ı muhterem" olarak anılır.(*)

Bu görev unvanının vurgulamakta olduğu üzere, herkes ona saygı gösterir ve o da locasını yönetirken otoritesini korur.

Saygıdeğer üstadın iki yardımcısı vardır. Daha yetkili olanı "birinci nazır", diğeri "ikinci nazır" olarak anılır.

Bu görselde, sözü edilen üç görevlinin pek standart önlük tipleri verilmiş. Aslında uygulamalar tam olarak böyle değil. Bunları "simgesel" olarak kabul etmek gerek. Burada o görev amblemlerinin geleneksel biçimi üzerinde durulmuş. Saygıdeğer Üstat: Gönye; Birinci Nazır: Düzeç (Tesviye); İkinci Nazır: Şakul.

Nazırları diğer görevliler izler. En önemli görevlilerden biri tüm yazı işlerini yürüten kişidir: Sekreter…

Üye sayısı yeterli bir locanın 10-15 görevlisi olur. Her birinin görevi uyarınca belirli bir işlevi ve görev unvanı vardır. Burada o diğer görevlilerden her birinin görev unvanlarını saymayacağız.

Değinilmişken sayılsa iyi olurdu. Ötesi şöyle bir liste:

- Yasalar Sözcüsü ya da Hatip
- Hazine Üstadı ya da Emini ile Yardım Üstadı ya da Hasenat Emini
- Soruşturucu ya da Muhakkik ile Tören ya da Merasim Üstadı
- İş Koruyucu ya da İç Muhafız ile Dış Koruyucu ya da Gözcü
- Müzik Üstadı ya da Görevlisi ile Şölen ya da Sofra Görevlisi
- Sancaktar ile Kutsal Kitaplar Emini (sadece bazı obediyanslarda)

(*) Türkiye'deki mason örgütlerinden kimisi "saygıdeğer üstat", kimisi "üstad-ı muhterem" ya da yazılışında "üstadı muhterem) terimini kullanıyor. Bu kitapta, her keresinde yineleme yapmayacak ve **Türk diline daha yatkın olduğu için** "saygıdeğer üstat" terimini kullanacağız.
Ancak Türkiye'deki masonların çoğunun ötekini tercih ettiği de bilinmeli.

Görevlilerin Seçimi

Bir locanın kendi görevlilerini kendi üyeleri arasından seçmesi, belki de bir locanın özerkliğinin en önemli göstergesidir. Bununla birlikte, hangi görevlere hangi nitelikteki üyelerin seçilebileceği, oylamaya kimlerin katılıp kimlerin katılamayacağı konusunda locanın izlemek zorunda olduğu birtakım kurallar vardır. Bunlar locanın bağlı olduğu obediyansın tüzüklerinde belirtilmiştir.

Bu kuralların üzerinde burada değil, sonraki bölümde duracağız. Ancak bu dediklerimiz üzerine şunu sormak isteyebilirsiniz: *«Loca bu kadar basit bir konuda bile istediğini yapamıyorsa, nasıl olur da özerkliğinden söz edilir?»*

Yanıtı şöyle verelim: Özerklik, her konuda her istediğini kendi uygun bulduğu gibi yapabilmek değildir. Bir obediyansa bağlı olan bir loca, düzen çerçevesinde yapılması gerekenleri diğer locaların yaptığı gibi yapmalıdır. Hepsinin nasıl yapacağını da hepsi birden ortaklaşa, demokratik yöntemle belirler. Obediyansın kuralları, yöntemleri, bunların bir araya toplandığı tüzük ya da yönetmelikler böyle oluşturulur. Yoksa "obediyans" kavramının Masonluktaki anlamı kalmaz.

Nitekim her loca, obediyansın kural ve yöntemlerine uymayı obediyansa katılırken kabul eder. Sonraki üyelerinin bunlara uymalarının sağlanmasını da yükümlenir. Bu uygulama, loca varlığını sürdürdükçe önceki kardeşlerden sonraki kardeşlere geçerek böyle devam eder. Obediyans çapında bir değişiklik yapılırsa, yeni kural ve yöntemler geçerli olur.

Loca, baştan bunları beğenmez ve uygun bulmazsa obediyansa katılmaz; bağımsız kalır. Bir obediyansa bağlıyken sonradan özerklik adına tutumunu değiştirirse, obediyanstan ayrılabilir.

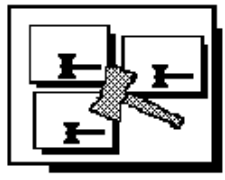
Şunu sorabilirsiniz: *«Ya loca üyelerinin tümü bu konuda aynı tutum ya da görüşü paylaşmıyorsa?»*

Fark etmez ki... Loca böyle önemli konularda kararını demokratik yöntemle, çoğunluk oyu ile verir. Farklı düşünenler de çoğunluğun verdiği karara uyar, üstelik benimseyerek...

Soru: *«Benimsemez, uymak istemezse?»*

Yanıt: Kardeşler özgürdür. Hiç kimse hiçbir kardeşi bulunmak istemediği bir locada tutamaz. (Bu konuyu da sonraki bölümde ayrıntılı olarak inceleyeceğiz.)

OBEDİYANS

Masonluğun alışılagelmiş örgütlenmesinde, bir araya gelen localar, hep birlikte bağlanacakları bir üst kuruluş oluşturur. Hepsini birden topluca ilgilendiren yöntem, kural, karar ve uygulamalarda, oluşturdukları bu üst ve ortak kuruluşun yetkesini (otoritesini) kabul ederler. İşte böyle bir kuruluşa genel olarak "obediyans" deniyor.

Öyle deniyor da ne anlama geldiğini biliyor muyuz?

Verilen görsele bakılınca, daha büyük bir loca küçükler üzerinde egemen gibi…

Bu terim, Latinceden türetilmedir.

Sözlük anlamı bakımından "obedientia", eskiden bir uyruğun efendisine olan gönüllü bağlılığı anlamına gelirmiş. Aynı terim, bir din adamının kendinden daha üstün ya da daha yetkili bir diğerine karşı ödevleri anlamında da kullanılır. Günümüzde Batı dillerindeki güncel kullanımı bakımından, söz dinleme ya da bağlılık gibi bir anlama gelir.

Masonlukta obediyans, önce bir oluşumu, sonra bu oluşumdan doğan bağımsız tüzel kişiliği, ardından bu tüzel kişiliğin egemenliğini, en sonunda bu egemenliği benimseyen masonik birimlerin ona bağlanışını belirtiyor.

İşte belirttiğimiz gibi… Burada bir "egemenlik" söz konusu…

■ ■ ■

Obediyans terimi genellikle **büyük loca** terimiyle özdeş anlamda kullanılır ama başka adlarla anılan obediyanslar da var. Bunların arasında özellikle **"büyük doğu"** ve **"federasyon"** terimlerine değinebiliriz. Değişik terimlerin kullanılması, ilgili mason kuruluşunun uyguladığı sistemin özelliklerinden ileri gelir. Yönetim tarzı bakımından ise aralarında pek önemli bir fark yoktur.

Bu aşamada Masonluktaki terminoloji bakımından sorulması beklenen bir soru var: *«Federasyon terimini anlayabiliriz ama niçin "büyük loca", niçin "büyük doğu"?»* diye… Hatta eklenebilir: *«Bu "doğu" da nereden çıkıyor? Bunun mabetlerdeki Doğu ile bir bağlantısı var mı?»*

Şu sonuncu soru, Masonluktaki "mabet" kavramının ayrıntılı olarak bilindiğine işaret ediyor. Burada biraz yersiz kaçmış. Onun anlatılması beldi daha sonra… Fakat burada "büyük doğu" terimine zaten geleceğiz.

Bunların hepsini zaten bilenler var. Fakat gelin biz "bilmeyenler de olabilir" diye düşünerek özetle anlatalım.

Önce büyük loca…

Günümüzdeki Masonluğun ilk obediyansının adı **"Londra Büyük Locası"** idi. Bunun tarihçesini daha sonra Spekülatif Masonluk başlığı altındaki bölümde inceleyeceğiz.

Bu ad aslında "büyük" olan bir Londra locası anlamını taşımak üzere konmuştu. Dört locanın bir araya gelmesiyle oluşmuş bulunmasına karşılık, önemli olan büyüklüğünün, üstünlüğünün vurgulanmasıydı. Kurulurken öyleydi ama bu çok kısa bir süre içinde önemsizleşti; "büyük loca" terimi bir obediyans niteliği kazandı. Ondan sonra da kalıplaştı. Üstelik sadece Masonluğa özgü bir terim olarak da kalmadı; aynı terimi birtakım başka kuruluşlar da - masonik olmamakla birlikte Masonluğa benzer bir nitelik taşıyanlar- kullandı.

Büyük doğu ise, Masonlukta daha sonraki bir tarihin, 18. yüzyılın üçüncü çeyreğinin ürünü… Fransız kaynaklı. Belki Fransa Büyük Locası adlı bir obediyans varken aynı ülkede aynı adı taşıyan bir diğer büyük loca olamayacağı düşünüldüğünden belki de önceki büyük locaya oranla biraz farklı bir nitelik taşıması öngörüldüğünden buna "büyük doğu" denmişti.

Bu terimin Batı dillerindeki popüler karşılığı "grand orient"tir. Ancak birçok ülke, bizim gibi kendi diline çevrilmiş biçimini kullanır.

Türkiye'de bir ara "granoryan" diye dönüştürme bir terim kullanılmış. Zaten o sıralarda diğerine de "granloj" denmiş.

Fakat iş bu kadarla kalmıyor. Bir büyük loca, tek bir mason riti ya da masonik sistem üzerinden çalışır. Bir büyük doğuya bağlı localar ise farklı ritlerde ya da sistemlerde çalışabilir hatta bu bağlamda birtakım ileri ya da yüksek dereceler de çalışma alanı kapsamına katılabilir.

Masonluktaki "rit" kavramına daha önce değinilmiş miydi? Hayır. Sadece ritüel kavramı kullanılmıştı; o bambaşka. Burada, o terimin anlamını bilmeyenler de olabileceği düşüncesiyle hiç olmazsa bir kısa tanım verilmeliydi.

Masonlukta rit, "amaçların gerçekleştirilmesinde yapılacak çalışmanın, benimsenen kapsamı ile uygulanan yol ve yönteminin bütünü" olarak tanımlanıyor. Burada çoğulu belirtildiğine göre, Masonlukta birden çok rit olduğu belli.

Fransızcadaki "orient" sözcüğü ise sadece "doğu" değil, "ortaklık", "müştereklik" gibi bir anlama da gelir.

Nitekim yurdumuzda eskiden bunun karşılığı olarak kullanılmış olan "maşrık" teriminin kökeni "şerik" yani "ortak"tır.

Belki ama bu açıklama Masonlukta pek tutulmuyor.

Böylece bir büyük loca ile büyük doğu arasında gerek yapısal gerekse çalışma tarzı ve kapsamı bakımından önemli bir fark bulunduğunu görüyoruz.

Federasyon ise bambaşka… Dünya yüzünde bu sadece bir tek ve merkezden yönetilen bir mason riti kuruluşuna özgü… Onun çeşitli ülkelerdeki kollarından her biri büyük loca değil "federasyon" diye anılıyor. (Bu konuya daha ayrıntılı olarak Masonluktaki ritleri ele alacağımız 10. bölümde geleceğiz.)

Obediyansın Kurulması

Bir obediyans, en az üç locanın bir araya gelmesiyle oluşur.

Çekinmeyin, sorun: «*Bu zorunlu mu? Zorunluysa, bu zorunluluğu kim koymuş? İki loca bir araya gelse olmaz mı?*»

Hani bazı sorular vardır; yanıtlanması zordur ya da yanıtı bilinmez hatta belki bir yanıtı yoktur bile… Bunlara genellikle "ahret sorusu" denir her nedense.

İşte bu bir seri soru da öyle.

Ancak boş geçiremeyiz elbette.

Bir obediyans kurmak için en az üç locanın bir araya getirilmesi, dünya çapında benimsenmiş bir masonik gelenektir.

Böyle bir geleneğin ne zaman ve nerede, nasıl başladığını bu kitabın yazarı bilmiyor. Sadece bir obediyans kurmak için iki locanın yeterli olmadığını, bunun dünyanın hiçbir yerinde kabul görmediğini biliyor.

Birisi çıkar da «Ben yaptım, oldu.» derse ona bir diyecek yok. Belki tek bir şey söylenebilir: Masonluk bir düzen kurumudur. (Bunu ikide bir yineliyoruz çünkü önemli ve gerekli.) Her isteyen, her istediğini, her istediği gibi yapamaz. Bu ise özgürlüğe aykırı değil, düzenin gereğidir.

Tamam, kabul edelim ama şu da eklenmeliydi: Masonlukta kimileri bu "düzen" terimini değil de onun yerine "intizam" terimini kullanıyor.

■ ■ ■

Masonluğun tarihinde bazı locaların kendilerine "büyük loca" sanını yakıştırmış olduğunu görebilirsiniz. Fakat onların her biri aslında birer "loca", tanımına uygun birer obediyans değil. Bu iş bir locaya âdeta büyüklük kompleksi gibi bir san takmakla olmuyor. Gerçi başlangıcında bir bakıma öyle olmuş ama çok zaman geçmiş üzerinden, çok şey değişmiş.

Yeni bir obediyansın kuruluşunun geçerli sayılıp çalışmalarına başlayabilmesi bakımından, dünyadaki mason örgütleri arasında görüş ayrılıkları var; o da bir başka konu… Bu uyuşmazlık, Masonluğun dünya çapındaki bölünmüşlüğünün nedenlerinden biri. (Ayrıntılarını Masonluktaki bölünmeleri irdeleyeceğimiz bölümde göreceğiz.)

Hep erteliyoruz. Terim bir kez kullanıldığında ya da bir şeyden söz edildiğinde hemen açıklaması da verilse daha iyi olmaz mıydı?… Ya o sözü edilen bölümlere gelinceye kadar sıkılıp okumayı bırakırsak? Sanki ille de "sonrasını da okuyun" gibi bir zorlama seziliyor.

Kimine göre, yeni bir büyük loca kurulması ve kurulduktan sonra çalışmalarına başlayabilmesi için, bir diğer masonik otoritenin onayının alınması gerekmez. Diğerlerine göre ise bunun sağlanması zorunludur; yoksa o örgüt bir "mason kuruluşu" sayılmaz. (İşte size bir diğer uyuşmazlık konusu.)

Zaten galiba uyuşmadan çok uyuşmazlık var. Bu durumda Masonluğun evrensel bir tanımının yapılması bile zorlaşır.

Buna karşın her obediyans, dünya çapında **"düzenli bir mason kuruluşu"** olarak tanınmak ister. Bunun için, kendinden önce kurulmuş obediyanslara başvurup "karşılıklı tanışma" ve "dostluk ilişkileri oluşturma" dileğinde bulunur. İlgili obediyansın kuruluş tarzını, amaçlarını ve ilkelerini kendilerine göre uyumlu görenler bunu olumlu karşılar; uygun bulmayanlar ise kendi istedikleri yerine getirilmediği sürece o yeni obediyans ile ilişki kurmaz.

Yine bir terminoloji tercihi ile karşı karşıyayız. Şu "düzen" sözcüğünden hoşlanmayanlar, dolayısıyla "düzenli" sıfatı yerine "muntazam" kullanıyor. Şimdi belki bunun tersini soracaksınız; «düzensiz sıfatı yerine ne kullanıyorlar» diye… İşte o konuda zorlanıyorlar. Kullanılan sıfat "gayri muntazam".

Obediyansın Yönetimi

Bir obediyansın en önemli iki organı vardır. Bunlar **"genel kurul"** ya da **"büyük kurul"** ile **"yönetim kurulu"** ya da **"büyük görevliler kurulu"** adını taşır. (Burada "genel kurul" ve "yönetim kurulu" terimlerini kullanacağız.)

Bir mason kuruluşu, bulunduğu çoğu ülkenin yasaları uyarınca bir **"dernek"** olduğu için, örgütlenmesinde mutlaka bulunması gereken fakat masonik bakımdan zorunlu olmayan bir diğer organdan daha söz edilebilir. Bu da yönetim kurulunun çalışmalarını, özellikle hesaplarını inceleyip genel kurula rapor vermek zorunda olan **"denetleme kurulu"**dur.

Şöyle bir soru beklenebilir: *«Bir obediyansın ya da bir diğer biçimde örgütlenmiş mason kuruluşunun bir dernek statüsünde olması zorunlu mu?»*

Hayır ama ilgili ülkenin yasaları nasıl olmasını gerektiriyorsa öylesi zorunlu. Bir tüzel kişilik taşımalı. Aksi takdirde âdeta "kaçak" hatta belki "gizli" bir örgüt kimliğine bürünür. Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere bazı ülkelerde "şirket" tarzında örgütlenmeler görüldüğüne de birkaç kez değindik.

Çoğu obediyanslarda genel kurul toplantısına örgütün üyelerinin tümü katılamaz. Dernekler ve diğer bazı kuruluşlarda uygulanan *"ilk toplantıda çoğunluğun sağlanamayışı nedeniyle ikinci toplantının sadece gelen üyelerle yapılabilmesi"* yöntemi, masonik bakımdan geçerli değildir. Bunun yerine, federatif nitelikli sistemin işletilmesi, böylece tüm üyelerin temsil edilebilmesi yeğlenir.

Dolayısıyla masonik nitelikli bir genel kurul, locaların delegelerinin katılımıyla oluşur. Bunun gerekçesi, bir obediyansın doğrudan masonlardan değil, her birinin üyesi olduğu localardan oluşmasıdır.

İşte bu önemli bir nokta… Daha iyi vurgulanmalı. Bir locanın "…" kadar üyesi vardır; bir obediyansın ise "…" adet locası. Bir obediyanstaki masonların toplam sayısı, aşağı yukarı loca sayısı ile belirlenebilir. Tersi de geçerli. Bunun için her locanın ortalama 50 üyesi olduğunun alınması, yaklaşık bir bilgi verir.

Fakat bir obediyans tüm localarının delegelerinin bile bir araya gelmesi ile de toplanamayacak kadar geniş bir örgüte sahipse, federatif sistemin bile işlemesi olanaksızlaşabilir. Dünyadaki obediyanslardan kimisinin yüzlerce locası vardır. Bu durumda "konfederatif" olarak da anılabilen aşamalı sisteme geçilir.

Federatif yöntemde, genel kurulda her loca en az bir delege ile temsil edilir. Locayı temsil edecek olan kişi kuşkusuz öncelikle locanın saygıdeğer üstadıdır. Ancak az locası bulunan obediyanslarda genel kurula daha çok sayıda kardeşin katılması öngörüldüğünden, ya locanın nazırları da genel kurula katılır ya da locayı temsil etmek üzere ayrıca delegeler belirlenir.

Genel kurul, obediyansın tüzüklerinde belirtilen zamanlarda, genellikle yılda bir ya da iki kez toplanır. Toplantıların çoğu obediyansın iç işlerini görüşmek için yapılır. Bu nedenle ilgili ülkenin yasaları uyarınca bir *"dernek genel kurulu toplantısı"* sayılmaz. Dernek genel kurulu ise, yasalar uyarınca ve derneğin ana tüzüğünde belirtilen kurallar gözetilerek ayrıca toplanır.

Büyük Görevliler

Bir locada yapılması gerekli işleri yürüten masonlara topluca "görevliler" diyoruz. Bir obediyansın benzer görevlileri de topluca "büyük görevliler" olarak anılıyor. Buradaki "büyük" sıfatı, herhangi bir üstünlükleri oluşundan değil, kuruluşua "büyük loca" ya da "büyük doğu" denilişinden ileri gelir.

En yetkili büyük görevli (derneğin genel başkanı), bazı obediyanslarda sadece "büyük üstat" bazılarında "en muhterem büyük üstat" ya da "pek saygıdeğer büyük üstat" olarak anılır. (Türkçede eskiden "üstad-ı âzam" unvanı kullanılırdı.)

Büyük üstada böyle ek sıfatlar verilmesinin başlıca nedeni, örgütü çok geniş bir obediyansa bağlı olmak üzere ikincil nitelikli büyük localar kurulabilmesidir. Bunlar, coğrafî ya da siyasî özelliğine göre "bölge büyük locası" ya da "il büyük locası" gibi adlarla anılır; birer "obediyans" sayılmaz ama her birinin başında bir "bölge büyük üstadı" ya da "il büyük üstadı" bulunur. Bu tür ikincil mason örgütü, bağlandığı obediyansı kendisi açısından "ana büyük loca" olarak niteler.

Yeryüzünde genel olarak bir ana büyük loca yoktur. Ancak bazıları İngiltere Birleşik Büyük Locası'nı "Dünya Masonluğunun Ana Büyük Locası" olarak benimser. (Bu konuyu Masonluktaki bölünmeleri inceleyeceğimiz bölümde ele alacağız.)

Şimdi siz sormadan yurdumuzdaki uygulamalarla bağlantılı birkaç özel noktaya değinelim.

- Kadın Mason Büyük Locası, 2017 yılında büyük üstadın görev unvanına, Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası'ndaki "En Muhterem", Özgür Masonlar Büyük Locası'ndaki "Pek Saygıdeğer" gibi "Pek Muhterem" sıfatını ekledi.
- 1993 yılından bu yana ülkemizde sadece Özgür Masonlar Büyük Locası'na bağlı olarak, üç büyük ilimizde birer bölge büyük locası kurulmuştu. Sonradan bu ikincil örgütlerin adındaki "büyük" sıfatı kaldırıldı; "bölge locası" denildi. (Daha sonra iki bölge locası daha kuruldu.)
- Konu bölge locaları olunca şunu da eklemek gerekiyor: Bu ikincil örgütlerin kendi çaplarındaki genel kurulları "bölge kurulu" olarak anılıyor. Görevlilerine topluca "bölge görevlileri" deniyor ve her birinin bir locaya benzer unvanının başına büyük locadaki "büyük" sıfatının yerine "bölge" sıfatı getirilmiş durumda. Ancak bölgenin en yetkili görevlisi, bölge büyük localarının kuruluşundan bu yana "Pek Değerli Üstat" unvanını taşıyor.

Bunlar bu kitabın yazıldığı tarihte (2018) böyleydi. Sizin okuduğunuz tarihte (bugün) değiştirilmiş olabilir.

Bundan sonraki anlatımlarımızda sadece "büyük üstat" terimini kullanacağız.

Büyük Görevlilerin Seçimi

Localarda olduğu gibi obediyansın organlarında görev alacak olanlar için de seçim yapılır. Çoğu obediyanslarda bunun dönemi iki ya da üç yılda birdir ama her yıl seçim yapılanları da vardır.

Masonlukta, politika alanında olduğu gibi partiler ya da buna benzer birtakım gruplaşmalar yoktur. *«Hiç mi olmaz?»* derseniz, olur aslında fakat bunlar örgütün yönetimi ve stratejisi bakımından aşırı ya da karşıt görüş farklılıkları içermez. Her mason, yönetimsel görevlere bundan kendine bir pay çıkarmak için değil, yararlı bir hizmet üretmek dileğiyle gelmek ister; öyle olmalıdır. Ancak bunun istisnaları çıkmaz değil…

Yakın geçmişimizde bir mason, ilgili büyük locanın yeni büyük üstat ve yeni büyük görevlilerinin seçilip törenle göreve getirilmelerinden sonra düzenlenen geleneksel büyük şölende (agapta), kendi getirilmiş olduğu görevi uyarınca bir konuşma yaparken, şöyle bir söz etmiş: ***«Kimisi üstlenmiş olduğu görevi yüceltir, kimisi de getirilmiş olduğu görevle kendini büyütür.»*** Bu sözün doğru olduğunu gösteren örnekler vardır.

Bu noktada yeni bir terimle daha karşılaştık: Şölen (Agap)… Kitabın sonrasında, hani şu ertelenen konulardan birinde belki vardır ama biz burada sırayla giderken bu terimin de tanımını verelim: Masonlukta şölen, kısaca, bir kutlama amacıyla düzenlenen yemekli toplantıdır. Agap ise daha genel bir terim: Dostlar arasındaki bir sofra ama masonlukta şölen ile eş anlamlı kullanımı da var.

Tam yeni büyük üstat ile büyük görevlilerin seçiminden sonra düzenlenen törenden söz edecektik; araya "dedikodu" bile diyebileceğiniz şu önceki paragraf girdi. Bu tören, bazı obediyanslarda seçimlerin yapılmış olduğu toplantıda ya da hemen ardından, bazılarında ise seçimlerden bir süre sonra yapılır. Böyle bir törene ilgili obediyansın dostluk ilişkileri kurmuş olduğu diğer bazı mason kuruluşlarının temsilcileri de katılmakta olabilir, davet edilirlerse…

Bu tören sadece obediyansa özgü değildir. Daha küçük boyutlu bir örneği localarda da yeni seçilen görevlilerin seçiminden bir süre sonra görülür. Nitekim böyle bir törene de öncelikle aynı obediyansa bağlı diğer locaların temsilcileri konuk olarak katılır.

Ekleyelim: Başka bir obediyanstan gelen olursa, o da katılabilir.

Locada olsun obediyansta olsun, yeni görevliler ancak törenle görevlerine getirildikten sonra seçilmiş bulundukları görevi yürütmeye başlayabilir.

Bu tür birleşimlere çok önem verilir. Konukların ağırlanmasına özen gösterilir. Çünkü birbirlerini pek seyrek olarak gören masonlar bu gibi toplantılarda bir araya gelir ve kardeşlik ilişkilerini pekiştirir. Bu amaçla böyle toplantılardan sonra bir şölen düzenlenmesi de geleneksel uygulamalardan biridir. Bu uygulama, Eski Yunan dilinde sevgi anlamına gelen **"agap"** terimiyle de anılır.

Agap sözcüğünün sözlük kökeninin de verilmesi iyi oldu.

"DÜZEN" KAVRAMI

Masonlukta "düzen" ya da "intizam" konusu, masonlar açısından en önemli, "olmazsa olmaz" ve "olunca nasıl olmalı" tarzındaki sorunlardan biridir. Her mason kuruluşu bu konu üzerinde özenle ve titizlikle durur.

Nitekim dünyadaki tüm mason kuruluşları "düzen" sözcüğünün anlamı üzerinde görüş birliği içindedir ama tanımı ve gereği bakımından birbirlerinden ayrılır. Ancak bu kavramı şöyle tanımlarsak, dünyadaki tüm mason kuruluşlarının buna bir diyeceği olmayabilir:

"Masonluğun amaç ve ilkelerine, masonik yasalara, tüzüklere, yöntemlere, geleneklere ve masonik gerekliliklere uygun bir tutumu benimsemek ve buna göre örgütlenerek çalışmak."

Bu bölümde düzen söz etmekte olduğumuz için bu tanımı en başta vermek belki daha doğru olurdu. Geçmiş ola!... Şimdi önceki on sayfayı yeniden yazmak gereksiz bir uğraşı olur. Devam edelim.

Evet, öylesi daha iyi olabilirdi. Devam…

Düzen söz konusu olunca, bunu üç aşamaya bölmek gerekecek:

1. Tek tek her bir masonun düzeni;
2. Ayrı ayrı her birinn üyesi olduğu locanın düzeni;
3. Yine ayrı ayrı obediyansların her birinin düzeni.

Dünyadaki tüm mason kuruluşlarınca "düzen" kavramının temel koşullarından biri olarak benimsenmiş bir ilke var:

BAĞIMSIZ LOCADA ÖZGÜR MASON

Bu ilke uyarınca, demek ki, obediyansa gelmeden önce bir masonun, sonra locanın düzenine bakmak gerekiyor. Bununla birlikte, gelin bireysel düzene bakmadan önce locaya bir göz atalım.

Locanın Bağımsızlığı ve Düzeni

Bir locanın bir obediyansa bağlı olarak çalışmakta oluşu, onun özerkliğini zedelemediği gibi bağımsızlığını da ortadan kaldırmaz. Nedenini belli bir kalıp içinde değil, biraz daha geniş düşünelim.

Çünkü bir locanın bağımsızlığı, kendi çalışmalarındaki serbestliği ve dilediği obediyansa başvurup ona katılabilme özgürlüğü ile oluşur.

Demek ki, bu bağlamda örnek olarak aldığımız locayı şu anda bağlı bulunduğu obediyansın koşulları altında düşünmekle kalmamalıyız.

Bir loca, bağlı olacağı obediyans konusunda kendi kararını kendisi verebildiği sürece bağımsızdır. Ancak bir başka mason kuruluşu ya da organ onun iç işlerine ve yöneticilerinin seçimine karışıyor, çalışmalarını yönlendiriyorsa, işte o zaman öyle bir locanın bağımsız olmadığı söylenebilir.

Bir loca, sadece kendi varlığından güç aldığı, kendi dileğiyle bağlanmış olduğu obediyansın tüzük ve kurallarına kendi buyrultusuyla uyduğu, uygulamasına katıldığı masonik sistemin gerekliliklerinden başka bir kısıtlama etkisi altında olmadığı sürece bağımsızlığını korur.

Bu size biraz farklı bir tutum olarak mı geldi?

Öyle!... Yadırgamış da olabilirsiniz.

Bir resim ile bağlantılı bir değerlendirme yapacaksak, onun sadece bir bölümüne yakından değil, bütününe uzaktan, olabildiğince geniş açıdan bakmamız gerekir. Hatta o kadarla da kalmayıp, buna resmin bulunduğu çevreyi de katabiliriz.

Daha önce değinmiştik: Düzen için, evet, bağımsızlık zorunlu ama bu, locanın her istediğini her istediği gibi yapabilmesi demek de değil…

Nasıl "özgürlük demek, kişinin her istediğini her istediği gibi yapabilmesi demek değildir" sözü bireysel açıdan geçerliyse, burada da örgütsel açıdan aynısı geçerli olduğu anlaşılıyor.

Eğer bir loca âdeta bir *"bağımsızlık bayrağı"* açarak, bağlı olduğu obediyansa karşı çıkıp, kendince benimsediği yöntemlerle kendi istediği tarzda çalışmaya başlayacak olursa, düzenini yitirebilir.

Nerede? Genelde mi?

Hayır, genelde değil, ilgili obediyansın bünyesinde.

Çoğu localar bir obediyansa bağlı olduğuna göre, her locanın saygıdeğer üstadı başta olmak üzere görevlileri, locanın çalışma kapsamını düzenlerken ellerinden geldiğince özenli davranır, obediyansın benimsediği ilkeleri ve genel tutumunu göz önünde tutarlar.

Öyle yapmalıdırlar.

Bu anlatım "büyük loca" için geçerli. Fakat ilgili obediyans bir "büyük doğu" ise, locaların bu bakımdan biraz daha serbest oldukları görülüyor. Örneğin büyük loca tarzındaki bir obediyansta, tüm localar aynı ritüeli uyguluyor. Zaten ritüeli büyük loca düzenliyor. Fakat bir büyük doğuda localar kendi ritüellerini kendileri düzenleyebiliyor, kendi çalışma kurallarını kendileri belirleyebiliyor. Sadece bunu obediyansın yetkili organının onaylaması gerekiyor.

■ ■ ■

Bir loca, "düzenli" *(muntazam)* iken sonradan "düzensiz" *(gayri muntazam)* duruma düşebilir. Bunun nedenleri arasında şunları sayabiliriz:

- Yaptığı çalışmaların genelde amaçlar, ilkeler, Masonluğun yasaları ve/veya gelenekleri ile uyumlu olmaması;
- Çalışmalarının bağlı olduğu obediyansın tüzük ya da yönetmeliklerine, kendine özgü ilkelerine ve yetkili organlarının kararlarına aykırılıklar içermesi;
- Üyeleri arasında bağlı olduğu obediyansın tüzük ya da yönetmelikleri uyarınca, yeterli sayıda ve nitelikte mason kalmamış olması;
- Toplantılarını, gerekli nitelikleri taşımayan kişilerle yapması;
- Kendi üyeleri arasından bir saygıdeğer üstat ile yeterli görevli seçemeyişi;
- Hiç toplanamaması ya da çalışmalarını süresiz olarak tatil etmesi;
- Üyeleri arasında ya da toplantısında bir "düzensiz mason" bulunması.

Düzenini yitirmiş bir locaya ne yazık ki artık *"mason locası"* diyemeyiz. Böyle bir locanın üyeleri de yine ne yazık ki ortalıkta kalır. Bu durumda ilgili masonlar bireysel düzenlerini korumak ve masonik çalışmalarını sürdürmek için, başka localara başvurarak üyesi oldukları locayı değiştirmek zorundadır.

Özetle, "ya bu deveyi güdersin ya bu diyardan gidersin" deniyor. Masonların özgürlüğü nerede kaldı? Zaten bir sonraki başlık ile ona geliniyor.

Masonların Özgürlüğü ve Düzeni

Günümüzdeki Masonluğun temeli olarak gösterilen geleneksel yapıcılık (bina inşaatı) mesleğinin etkinliğini sürdürdüğü dönemde yani 18. yüzyıldan önce, bir mason için özgürlüğün ölçüsü şöyleydi:

- Köle ya da tutsak olmayacaksın;
- Toprağa bağlı kalmayıp dilediğin yere gidebileceksin;
- Mesleğini ve zanaatını dilediğince uygulayabileceksin;
- Başkasına borcun olmayacak.

Aslında bu yalnızca mesleği yapıcılık olan o dönemlerin masonları için değil, başkaları için de böyleydi. Bu kadarı yeterli görülürdü.

Özgürlük anlayışı, 18. yüzyıl ortalarına hatta sonlarına dek büyük bir değişiklik göstermedi. Her ülkede toplumun genelde "özgür insanlar" ve "köleler" olmak üzere ikiye ayrılmış olması, sosyal yapının gereği olarak benimsenmişti. Başka türlü bir sosyal düzen düşünülemezdi bile!

Evet gerek feodal yapıda gerekse krallıklarda öyleydi ama o sıradan insanlara "köle" denilmezdi. Bir de sıradan insanların Londra'da özgürlük elde etme hakkı vardı; orada en az tam bir yıl yaşamışsa…

Bu durum, çağdaş nitelikli Masonluğun ilk dönemlerinde de aşağı yukarı böyle sürdü. Masonluğa kabul edilebilecek bir kişinin mutlaka "özgür insan" olması, gerekiyordu. Hele İngiltere'de, bir de "özgür doğmuş" olması zorunluydu. Öyleki, bu kuralı *"başka birisinin yanında ücretli olarak çalışan bir kimse de özgür değildir"* biçiminde yorumlayanlar bile çıkmıştı. Masonluktaki bu özgür doğmuş olma koşulu ancak 19. yüzyıl ortalarında ayırımcılıktan arındırılarak, **"özgür insan olma"** biçiminde değiştirilebildi. Bu bağlamda Fransa, belki de Aydınlanma Çağı'nın beşiği oluşu nedeniyle daha çabuk ilerleyebilmişti.

Özgürlük kavramı, zamanın koşulları ve anlayışı uyarınca, -kuşkusuz Büyük Fransız Devrimi'nin de etkisiyle- anlam değiştirince, bu konuda çok katı davranan mason kuruluşları bile ister istemez tavırlarını yeniden gözden geçirmek, çağın koşullarına ayak uydurmak zorunda kaldı. Ancak ondan sonradır ki, Masonlukta bireyin özgürlüğü, **"her türlü baskıdan arınmış vicdanı"** ile ölçülür oldu.

«Ya her bakımdan özgür düşünce sahibi oluşu?» diye sorabilirsiniz.

İşte birçok yerde ona bir türlü gelinemedi; günümüzde bile…

18. yüzyıl öncesinde salt "mason" ile "özgür (hür) mason" terimleri, aynı iş alanında çalışmakta olsalar da birbirlerinden farklı kimseleri nitelemekteydi. Bir yapının oluşturulmasında niteliksiz düz işçi olarak çalışan kimselere "mason" denirdi. Günümüzde Batı dillerinde mason sözcüğünün benzerleri öncelikle "duvarcı" anlamına gelir ama eskiden bu anlamda kullanılmazdı. Yapıcılık mesleği ve zanaatının inceliklerini bilen, sırlarını titizlikle koruyan ustalar, onların yardımcıları olan kalfalar ve gelecekte birer kalfa olmak üzere yetiştirilen çıraklar, dilimizde "özgür mason" anlamına gelen bir unvan taşımaktaydı.

Bu unvanın toplum içinde kendilerine sağladığı ayrıcalıklardan yararlanır, "özgür insan" sayılırlardı. Doğuştan özgür olan soyluların yanı sıra askerlerin, rahiplerin ve kimi tüccarlar ile iş adamlarının özgür olduğu bir ortamda bu çok önemliydi. Başka meslek ve zanaatlarda böyle bir ayrıcalık yoktu.

Bu anlatımda "18. yüzyıl öncesinde" denilmesi pek de yeterli değil. Çünkü o bina inşaatı yapan masonların özgürlük hakkını elde edişi, 13. yüzyıldan sonra. her halde bu konuyu Masonluğun tarihinin ele alındığı bölümde göreceğiz.

Çağdaş Masonlukta ise özgür masonu şöyle tanımlayabiliriz: ***"Dogmalara ve batıl inançlara saplanmayan, bağnazlıktan arınmış, bilimselliğin gösterdiği yolda her konuyu öncelikle vicdanının egemenliğindeki akıl verilerine uyarak ve bilgelikle davranarak inceleyen, böylece oluşturduğu düşünü ve görüşlerini hiçbir etki ve hiçbir baskı altında kalmaksızın en iyi, en doğru ve en güzel şekilde uygulama alanına çıkarabilme yetisi olan kişi".***

Ancak bu tanım yeryüzündeki tüm obediyanslar açısından değil, sadece bazıları bakımından geçerli. Diğerlerinin masonik anlayışı uyarınca bu tanımı şöyle değiştirmek gerekir: ***"Tanrı'ya inanan, batıl saplantıları olmayan, her konuyu bilgelikle inceleyen, böylece oluşturduğu düşünü ve görüşlerini hiçbir etki ve hiçbir baskı altında kalmaksızın en iyi, en doğru ve en güzel şekilde uygulama alanına çıkarabilme yetisi olan kişi".***

Böylece yine Masonluktaki bölünmelere geliyoruz. Bu sorun yakamızı bir türlü bırakmayacak gibi görünüyor. Ne yapalım, katlanacağız. Şimdilik! Gelecekte giderilebilmesi umuduyla…

Zaten hep umut, hep beklenti…

■ ■ ■

Bir mason, evinde, işinde, özel yapıp etmelerinde genel sözlük anlamında pek titiz ve düzenli olabilir ama masonik bakımdan düzenli oluşu, kendisinden önce üyesi olduğu locanın düzenli oluşuyla belirlenir. Düzenli bir locada, yönetimsel kural ve yöntemler ile ritüelik gelenekler uyarınca Masonluğa girmiş herkes düzenli sayılır.

Düzenli bir locanın üyesi olmayan bir mason, düzenli sayılamaz. Nitekim bazı mason kuruluşları da bu gerekçeyle "düzensiz" olarak niteledikleri localarda Masonluğa girmiş bulunanların düzenli olabileceğini kabul etmez.

Bir mason, düzenli olabilmek için, masonluğa girdikten sonra bireysel düzenini korumalıdır. Bunun için yerine getirmesi gereken yükümlülükleri vardır. Bunlar, herhangi bir diğer dernek ya da kurumun üyelerinin yükümlülüklerinden pek farklı değildir; şöyle sıralayabiliriz:

- Amaç ve ilkeleri benimsemek;
- Yasa ve tüzük ya da yönetmeliklere (kurallara) uymak;
- Toplumun töresine uyum göstermek;
- Toplantılara ve çalışmalara katılmak;
- Üye olabilmek için belirlenmiş kişisel nitelikleri yitirmemek;
- Ödentileri aksatmadan yerine getirmek.

Bu yükümlülükler özgürlüğü kısıtlamaz. Sadece bireysel düzeni korumayı sağlar. Bir mason, bunları bilerek, anlayarak ve gönülden isteyerek üstlenmiş olmalıdır. Yoksa burada, bu kardeşlik ortamında bulunmasının anlamı kalmaz.

Masonluk için "kardeşlik ortamı" deyişi de ilginç bir öz tanım…

Masonluğun yasalarına ve üyesi olduğu mason örgütünün tüzük ya da yönetmelik koşullarına uymayan bir mason, önce gerektiğince uyarılır. Tutumunda diretirse, ister istemez hakkında soruşturma açılır. Durumuna göre cezalandırılır hatta belki Masonluktan ayrılmak zorunda bırakılır.

Ülkemizin her ne olursa olsun yasalarına, nitekim toplumun genel töresine aykırı tutum ve davranışlarda bulunan bir mason için de aynı işlem yapılır.

Bunun her zaman ve her yerde böyle olduğunu kabul edebilmek zor!

Masonların gönülden dileği, hiçbirinin bu tür bir yozlaşma sergilememesidir; böyle bir duruma düşüyorsa, hiçbir işlem yapılmasına meydan vermeden kendi isteğiyle Masonluktan ayrılmasıdır. Tamam, ikisi de hoş değildir; ondan çok geride kalanları mutsuz eder ama birincisinde düzenin korunması bakımından başka çare yoktur; ikincisinde ise hiç olmazsa Masonluğa girerken vermiş olduğu söz uyarınca onurunu korur. Çünkü Masonluktan ayrılmış olsa bile kalan masonların kardeşidir; o böyle duyumsamakta olmasa bile…

Masonluktan şu ya da bu şekilde ayrılmış olduktan sonra, bu kurum hakkında olumsuz sözler edip yazılar yayınlayan, hatta Masonluğu ne denli kötü olduğunu gösterip yıpratmaya çalışanlar da hâlâ "kardeş" mi sayılacak?... Ne yazık ki, bu bağlamda "akrep etmez akrabanın akrabaya ettiğini" sözü doğrulanıyor. Kimi eski masonların Masonluğa karşıt girişimlerinin ve yapıp etmelerinin, mason olmadan bunları yapanları kat kat aştığı görülebiliyor.

■ ■ ■

Bir de loca toplantılarına devam konusuna bakalım…

Locasının toplantılarına gerektiğince değil, ancak arada sırada katılan bir mason için yapılabilecek bir şey yoktur. Geçerli ve sürekli bir engeli (mazereti) yoksa, bu durum sadece Masonluğa yeterince ilgi göstermediğinin, ilgi duymadığının yansımasıdır. Bu tutumu sürdürürse, hiçbir zaman bir "gerçek mason" olamaz ama belki o da umurunda değildir.

Şu "gerçek mason"dan kurtulamadık.

Şimdi burada birbiri ardınca iki soru çıkması beklenir.

Birincisi: *«Şu "gerektiğince" ne anlama geliyor.»*

Aslında bur mason, locasında derecesinin elverdiği tüm toplantılara katılmalıdır. Fakat bu, elinde olmayan bazı nedenlerle gerçekleşemeyebilir. Nitekim bu nedenle "gerektiğince" katılmalıdır.

Kuşkusuz bu göreli bir deyiş... Ne ölçüde gerektiği her bir masonun öznel değerlendirmesi uyarınca farklı olabilir.

Ancak belki nesnel (objektif) bir belirleme yapabiliriz.

Şöyle diyelim: "Katılabileceği tüm toplantıların yarısı" ya da "üst üste her iki toplantıdan biri"…

Özellikle şu "üst üste her iki toplantıdan biri" bize bir yol gösterebilir. Öyle ki, herhangi bir nedenle katılamadığı bir toplantının sonrasındakine mutlaka katılırsa, tümünün yarısında bulunmuş olur.

«Bu çok mu önemli?» diye de sorabilirsiniz. Yanıtı: Evet!… İşin ilginç yanı şu ki, bunu toplantılara katılmayı aksatmakta olan masondan çok, locasının üyesi olan diğerleri önemser, onu da bekler, aralarında görmek isterler.

İkinci soru hangi tür engelin (mazeretin) geçerli, hangisinin geçersiz olduğudur. Kuşkusuz bunun da yanıtı görelidir ama Masonluğu öncelikli tutarak şöyle diyebiliriz: Geçerli olduğu tartışılamayacak engeller vardır; kendisinin, ailesinin ya da bir yakınının çok önemli bir sorunu, sağlık durumu, bir yolculuk nedeniyle çok uzakta bulunmak gibi… Bir de ne denli geçerli sayılabileceği tartışma konusu engeller vardır; profesyonel iş yoğunluğu, Masonluğu ilgilendirmeyen bir başka toplantı ya da etkinliğe katılma zorunluluğu gibi…

Zaten bütün sorun şu kilit deyiştedir: "Masonluğu öncelikli tutmak"…

Elbette hiçbir masonun, yaşamında Masonluğu öncelikli tutmak gibi bir zorunluluğu yoktur. Fakat hepsi Masonluğa önem ve değer vermek, zaman ayırmak zorundadır. Bu, yasalarda, tüzüklerde, yönetmeliklerde ve benzeri yerlerde belirtilen bir zorunluluk değil, "kardeşlik ortamı"nda bulunduğu için duyumsaması gereken bir zorunluluktur.

Şöyle bir öncelik sıralaması yapılsa güzel olurdu:

1. Öncelik: Sağlık ve aile;
2. Öncelik: Profesyonel yaşam (iş)
3. Öncelik: Masonluk ve loca.

Dördüncü öncelik diye bir şey söz konusu değil.

■ ■ ■

Uzunca bir süre locasının hiçbir toplantısına katılmayan bir mason hakkında ilgili obediyansın tüzük ya da yönetmelikleri uyarınca işlem yapılır. Ancak bazı obediyanslarda bu, "obediyansın ilgi konusu" değildir. Dolayısıyla tüzük ya da yönetmelik ve ritüellerde, loca seçimlerinde bir göreve aday olabilmek ve oy kullanabilmek için toplantılara devam bakımından öngörülen koşulların dışında hiçbir kayıt yoktur.

İş ödenti (aidat) yükümlülüğüne gelince durum farklıdır.

Masonlukta ortak giderlerin kardeşçe paylaşılması çok önemlidir. Bu nedenle ödenti yükümlülüğünü yerine getirmeyen bir mason uyarılır; önce "kardeşçe", bu yetmezse resmen… Aldırış etmezse, ya locasının alacağı bir kararla ya da yürürlükteki kurallar uyarınca "düzensiz" duruma düşürülür. (Bazı uygulamalarda doğrudan üyelikten çıkarılır.)

Şimdi soracaksınız: *«Ya olanakları ödenti yükümlülüğünü yerine getirmesine elvermiyorsa; ya parasal bakımdan çok zor koşullar altındaysa?»*

Böyle bir durumda birbirinden farklı tutumu olan iki masondan söz edebiliriz. Biri locasının toplantılarına düzenli olarak katılan ama ödenti yükümlülüğünü yerine getirmekte zorlanan, diğeri ödentilerini vermemekle birlikte toplantılara da katılmayan… İkincisi zaten kendiliğinden düzensiz duruma düşmüştür; yapılması gereken onu düzensiz ilan ederek ya da üyelikten çıkararak uyumaya göndermektir; yeniden dönmek yani uyanmak isteyene dek.

Uyumak ve uyanmak simgesel nitelikli birer masonik terim… Masonluktan geçici olarak ayrılmak ve geri dönüş yapmak anlamına geliyor. Mason olanlar bilir elbette ama olmayanlar için açıklama verilmeliydi.

Birincisi ise farklıdır. Durumunu locasının saygıdeğer üstadıyla görüşecek olursa, mutlaka çaresi bulunur.

Tüm masonlar kardeştir; sorunlarını kardeşçe paylaşarak çözümlerler.

Şimdi bu ne demek oluyor?... "Yükümlülüğünü yerine getirmeyen bir masonun ödentisini locasındaki diğer üyeler karşılar" mı anlamına geliyor? Pek de öyle olmamalı. Öylesi onur kırıcı olur. İlgili masonun onuru kırılmadın çaresine bakılmalı. Şimdi siz «peki ama nasıl» diye soracaksınız. Bunun nasıl olacağını ilgili locanın saygıdeğer üstadı belirler. Her locanın bir "yardımlaşma (hasenat) kesesi yani gerekli durumlarda kullanılmak üzere maddî birikimin yapıldığı bir sistem vardır. Belki oradan karşılanır, belki bir başka biçimde. (Söz konusu kesi ise herhalde sonraki bölümlerden birinde gündeme gelecek. Burada uzun boylu anlatmayalım da tekrar olmasın.)

Obediyansın Düzenli Olması

Hangi mason kuruluşunun üyesi olanlara sorarsanız sorun *«Sizin obediyansınız düzenli midir?»* diye; yanıtı *«Elbette!»* olacaktır.

Söz konusu mason kuruluşu ile kardeşçe ilişkileri olan ya da yeryüzündeki mason kuruluşlarının tümünü temel (asgarî) koşulları yerine getirdiği sürece "düzenli" sayan bir diğerinin üyesine yöneltin aynı soruyu; o da *«Bize göre düzenli sayılır.»* ya da benzeri bir yanıt verecektir.

Ancak bu konuda birtakım ek istemlerde bulunan ve sadece kendi tarzlarının geçerli olduğunu ileri sürenler, ilgili obediyansın kuruluş tarzı ve tutumu kendi yöntem ya da benimseyişlerine uymuyorsa, onun "düzensiz" (gayri muntazam) olduğunu söyleyecektir. Hatta onun bir mason kuruluşu bile olmadığını, taklitçilik ettiğini bile ileri sürenler çıkabilir.

Konuya yansız (objektif) bir açıdan, kuramsal (teorik) bir yaklaşımla bakacak olursak, âdeta bir kısır döngü ile karşılaşırız.

Bir obediyansın çatısı altında herhangi bir düzensiz loca varsa, o obediyans da düzensiz sayılır. Düzensiz bir obediyansa bağlı olarak çalışan bir loca da düzenini yitirir. Bir obediyans, önce kendisini oluşturan en az üç düzenli locanın varlığıyla düzenini sağlar. Düzeninin korunması, her şeyden önce bu varlığın sürmesine bağlıdır. Ayrıca, amaç ve ilkelere, kendi iç yasalarına, geleneklerine ve uyguladığı sistemin gerekliliklerine aykırı düşmemelidir.

Bulunduğu ülkenin yasalarına aykırı tutum ve eylemlerde bulunup yasal olarak "suç" sayılan birtakım çalışmalara girişmesi de masonik düzenini yitirmesinin nedenlerinden biridir.

Düzenli bir obediyansın kendinden önce kurulmuş olan düzenli obediyanslarca tanınması, aralarında dostluk ilişkileri oluşturulması doğal bir olgudur.

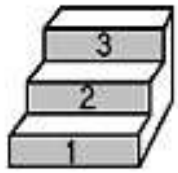
Ancak tüm obediyanslar Masonluktaki düzen kavramının genel tanımı üzerinde tam bir görüş birliğinde olsalar bile bu tanımın kapsamındaki kavramların belirlenmesinde birbirlerinden ayrıldıkları için, sadece tam olarak uyuşan ya da toleranslı davranan obediyanslar birbirlerini düzenli olarak tanır ve aralarında dostluk ilişkileri kurar.

Gerekli koşullar artırıldıkça aralarındaki karşılıklı tanışma ve dostluk ilişkileri kurma olanağı da zorlaşmaktadır. Bu nedenle, bir bütün olarak Masonluk, evrensel amacının gerçekleştirilebilmesi bakımından kendi içinde çelişkiye düşmüştür. Keyifsiz bir durum ama gerçek bu!

Mason kuruluşlarının kendi aralarında birlik içinde olamayışı, amaçlarının gerçekleştirilebilmesi bakımından masonların da kuşkuya düşmesine neden olmaktadır. Masonlar da bu olguyu yadırgamakta, gelecekte aydınlık bir günün gelip bu olumsuz durumun giderilmesini umutla beklemektedirler.

Kitabın başından beri ikide birde Masonluğun dünya çapındaki bölünmüşlüğünden söz ediliyordu. Şimdi bunun belirgin bir gerekçesi ortaya çıkıyor. Fakat bunun nasıl olduğu da bir soru olarak kalıyor. Herhalde öyle bir sorunun yanıtı da sonraki bölümlerden birinde verilecek. Burada, biraz "kitabın sonrasını mutlaka okuyun" gibi bir yöneltme var sanki…

DERECELER

Masonluktaki çalışmalar, birbirini izleyen, her birine "derece" denilen aşamalarda yapılır. Bir mason hangi derecede olursa olsun, daha üst dereceler, okullardaki sınıflar ya da askerlikteki rütbeler gibi o derecelerde olanlara bir üstünlük ya da ayrıcalık sağlamaz. Masonluğa giriş ya da bir dereceyi alış tarihi de bir fark yaratmaz. Her mason, özgürce, eşitlik ortamında kardeştir.

Dereceler bilgiye, deneyime, ilerleme yeteneği ve benimsenen erdemler yolunda gelişmeye dayanan olgunlaşma aşamalarıdır. Derecesi yükselen bir masonun yükümlülükleri, görev ve sorumlulukları artar.

Burada "bilgi" ve "deneyim" denilince herhalde genel değil, masonik bilgi ve deneyimden söz ediliyor.

Hiçbir ayrıcalığın söz konusu olmamasına karşın, birinden daha üst derecedeki bir masonun hatta daha kıdemli olanın, gerek bilgi gerekse deneyim bakımından daha ileri olduğu benimsenir. Bu yüzden, öyle bir masona, diğerlerince saygı gösterilir.

Bu bir "bilinçli saygı"dır. Öyle olmalıdır çünkü mason töresinin gereğidir. Herhangi bir şekilde korku, çekinme, kendini küçük görme gibi duygulardan kaynaklanmaz. Bu nedenle, her daha üst derecede ve daha kıdemli bir mason, bireysel tutumunu derece ve kıdeminden beklenen tarzda ayarlar. Buna **"bireysel disiplin"** diyebiliriz.

Çalışmalar, -uygulanmakta olan sistemdeki derecelerin toplam sayısı her ne olursa olsun- öncelikle Masonluğun ilk üç derecesinde yoğunlaşmıştır. Bu ilk üç dereceye topluca **"simgesel dereceler"** (sembolik dereceler) deniyor. Nitekim bu derecelerde çalışan localar da **"simgesel localar"** olarak anılıyor.

Bu deyişin yanlış anlaşılma olasılığı var. Burada "simgesel" denilince, derecelerin ya da locaların simgesel bir nitelik taşıdığı değil, bu derece ve localarda yapılan çalışmalarda simgelerin (sembollerin) ağırlığı vurgulanıyor. Hatta bazı yerde ***"burada her şey simgedir"*** diye bir özdeyiş bile geçer.

Uygulanmakta olan sistemin özelliklerine göre bu ilk üç dereceden sonra gelen dereceler de varsa, bunlar genel olarak **"yüksek dereceler"**, **"ileri dereceler"**, **"felsefî dereceler"** gibi adlarla anılıyor.

Simgesel Dereceler

Bu dereceler, meslek ve sanat kuruluşlarının geleneksel örgütlenme ve çalışma tarzındaki gibidir.

Birinci derece ÇIRAKLIK aşamasıdır. Bu aşamadaki çalışmalar, yeni bir masonun, Masonluğa alışmasını ve temel bilgileri edinmesini sağlar. Bu arada, kültürel ve sanatsal içerikli ya da önemli güncel konuları işleyen çalışmalar da yapılır.

Bir mason, çırak derecesinde gerekli süreyi doldurunca (genellikle en az bir yıl), locasının toplantılarına düzenli olarak katılmışsa, bu derecenin kapsamı üzerinde bir çalışma yaparak ikinci dereceye geçebilir yani KALFA olabilir.

Sonra, aynı şekilde üçüncü dereceye yükselir yani ÜSTAT unvanını alır.

Düşüncenizi duyumsar gibiyim; bunları gayet iyi bildiğinizi bilmez değilim. Bunları sonraki anlatımlara bir "giriş" olarak alın lütfen.

Yazara da can kurban… Sanki sizinle konuşuyor.

Bir derece ya da aşama olarak üstatlığın Türk halk dilindeki karşılığı **"usta"** olarak geçer. Nitekim bazı meslek ve sanat kuruluşlarında, işini ya da zanaatını iyice öğrenmiş, başkalarına da öğretecek düzeye gelmiş olan kimseye "usta" denir.

Fakat dilimizde bu sözcük güncel kullanımda asıl anlamından saptırılmış hatta yozlaştırılmıştır. Bedensel çalışmanın ağırlıklı olduğu bir işyerine, özellikle bir zanaat atölyesine gittiğimizde, orada işi biraz öğrenmiş olan kişiye, bir onarım ya da yenileme yaptıracağımız meslek elemanına hiç düşünmeden "usta" deriz. Çoğu kez, bir yapı işinde ya da mekanik nitelikli bir uygulamada "kalfa" olarak anılan kişi, usta denilenlerden üstündür. Usta sözcüğü âdeta sıradanlaşmış, ilgili zanaatta henüz acemî olana yani bir çırağa bile "usta" denir olmuştur.

Ne yazık ki, halk dilinde, güncel kullanımda öyle…

Belki de bu nedenle Türk Masonluğu'nda "usta" sözcüğü hiç kullanılamamış, "üstat" sözcüğü daha uygun bulunmuştur. Ancak Türk Masonluğu'nun eski dönemlerinde bugün çırak derecesinde olan bir masona **"müptedi"** (işe yeni başlayan), kalfa derecesindekine de **"refik"** (eşlik eden) dendiğini hatırlayalım. Aslında bu eskiden kullanılan terimler, ilk iki derece için Batı dillerindeki unvanların tam karşılığı olmaktadır.

■ ■ ■

Üçüncü dereceye gelince, konuşurken pek belli olmasa da yazım bakımından şunu sorabilirsiniz: *«Bu sözcüğün yazılışının doğrusu "üstad" değil mi?»*

Öyle yazanlar kusura bakmasın; Türk diline göre doğrusu "üstat"… Ancak takı alırsa yani dil bilgisi (gramer) terminolojisindeki "i hali", "e hali" gibi durumlarda "t" yerine yine "d" gelir; üstatı değil "üstadı", üstata değil "üstada" olur.

«Burada neden asal konuyu bırakıp bunlarla uğraştık?» diye sorarsanız, nedeni dilimizi iyi ve doğru kullanmayı da bilmemiz gerektiğindendir.

Üstat derecesine yükselen bir masonun bireysel gelişimi sona ermiş değildir. Bir yandan bunu sürdürürken diğer yandan da çırak ve kalfaların yetişmeleri konusunda sorumluluk üstlenir. Masonluğa girmesi için aday önerebilir. Locada görev alabilir. Obediyansta görev almak üzere hazırlanmaya bile başlayabilir.

Kamuoyunda, bir masonun "büyük üstat" olabilmesi için, kıdemi bakımından çok eski ya da çok yüksek dereceli bir mason olması gerektiği sanılıyor. Oysa büyük üstat olmak, obediyansta en üst düzeydeki yönetimsel görevi almaktır; başka bir şey değil. Kıdem ya da dereceye bağlantısı yoktur. Üstat derecesini yeterli bir süre önce almış herhangi bir mason, kişiliği ve yeteneği elveriyorsa, ilgili olanlarca seçilirse, büyük üstat olabilir; bu kadar basit!

Yüksek Dereceler

Dünya yüzünde Masonlukta uygulanmakta olan birçok değişik sistem var. Bunlar, genelde birer **"mason riti"** olarak anılıyor. Aralarında, yer yer kimine göre pek önemli, kimine göre ise "ayrıntı" sayılabilecek farklar bulunuyor.

Farkların çoğu Masonluk anlayışında, verilen öğretimin içeriğinde, örgütlenme ve yönetim tarzında… Bunlar, ilgili ritin genellikle "yüksek" olarak anılan derecelerinde belirginleşiyor.

Simgesel derecelerde yani ilk üç derecede çalışan locaların çalışma tarzı bakımından ise değişik rit ya da sistemler arasında dikkat edilmezse pek önemli bir fark görülemez. Bir fark varsa, bunun "önemli" olup olmayışı Masonluk anlayışına bağlı. Çok titiz bir tutum edinilirse, tek bir sözcüğün farklı oluşu bile önemsenebilir. Bu yüzden bazı mason kuruluşlarının şöyle bir ilkesi var: "Ritüelin tek bir sözcüğü, virgülü bile değiştirilemez."

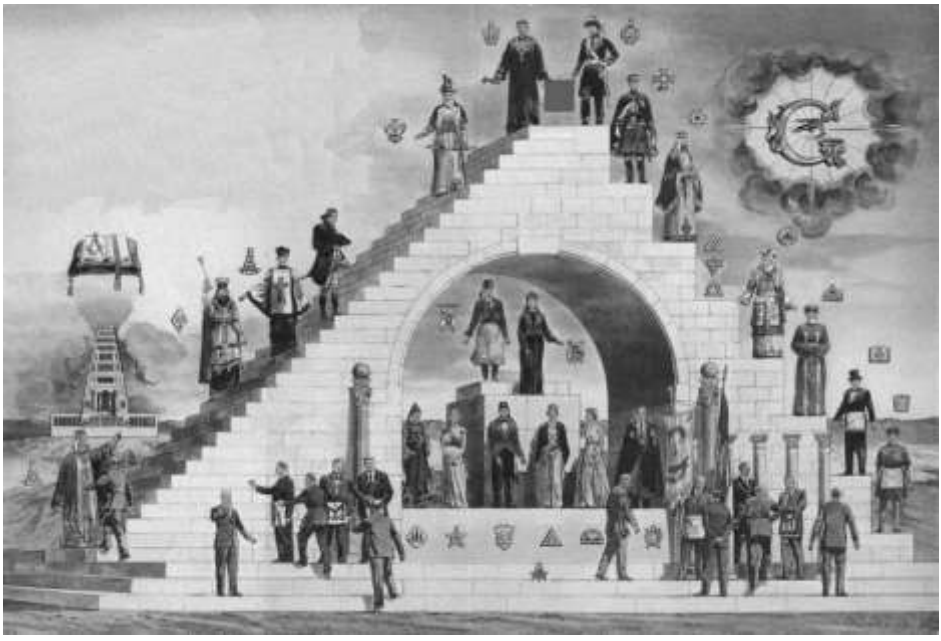
Bunun yerinde bir ilke olup olmadığını bir yana bırakıp, konumuza dönelim.

Elbette ritler arasında bir de öğretim kapsamı farkı var; ona değineceğiz. (Rit kavramına ise az sonra geleceğiz.)

Masonlukta simgesel dereceler zorunludur; bunlar olmadan yüksek derecelerden söz edilemez. Her mason, yalnızca simgesel derecelerde çalışan bir locanın üyesi olarak bir "gerçek mason" olma yolunun tutabilir. Bunun için ille de yüksek derecelerde çalışarak daha başka nitelik ve unvanlar almış olmanın gereği yoktur.

Bir diğer deyişle, bir masonun bireysel bakımdan gerçekten birtakım üstün niteliklerle donanmış olması, onun "yüksek dereceli bir mason" olduğunu göstermez. Kimileri sadece simgesel derecelerde yapılan çalışmalarla yetinir ve bundan ötesiyle ilgilenmez. Böylece Masonlukta öğrenilebilecek ve edinilebilecek herhangi bir şeyi kaçırmış olmazlar.

Öyle deniyor ama kitapta şu resmin konulmasından da geri kalınmamış.

Burada, altta üç simgesel derece, yanlarda iki ayrı ritteki yükselme aşamaları gösterilmiş. Ahmet Haşim'in *"Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden…"* diye başlayan şiirinde olduğu gibi sanki… Sonunda ikisi de aynı yere varıyor ama galiba birinde çıkmak diğerinde tırmanmak var.

Yüksek dereceler bakımından mason kuruluşlarının benimseyişleri birbirinden farklıdır. Kimilerine göre şöyle bir kural geçerlidir: "Masonluk üçüncü derecede biter. Sonraki derecelerdeki çalışmalar yalnızca bunlara katılanlara Masonluğun asıl derecelerinin kapsamı üzerinde felsefe yapmak olanağını sağlar. Bu nedenle adı nasıl konursa konsun bir üstünlüğü yoktur." Bu tutum bir bakıma az önce denilenin doğrulanmasıdır ama yüksek dereceleri önemsiz tutan bir yaklaşımdır.

Bazı mason kuruluşlarının bu konudaki görüşü ise şöyledir: "Simgesel dereceler sadece Masonluktaki çalışmalara başlayabilmek için gereken hazırlık dönemidir. Masonluğun gerçek öğretimi bundan sonra başlar."

Bu iki çelişkili yaklaşım, benimsenmiş olan sistemin etkisiyle ve o sistemi "tek doğru" tutarak Masonluk anlayışında birtakım farklı görüşler oluşturulmuş bulunduğunu gösterir. Ancak herkes Masonlukta simgesel dereceler olmadıkça ileri ve yüksek derecelerin olamayacağını onaylar.

Çünkü şu ilk üç basamağı çıkmadan sonrakilere sıra gelmez.

"Rit" Kavramı

İleride Masonluktaki ritleri gözden geçireceğimiz başlı başına bir bölüm olacak. Burada ise konuya kavramsal açıdan bakalım.

Masonlukta rit, "bağlanılmış ya da benimsenmiş olan yol ve yöntem" anlamında kullanılıyor. Latincedeki sözlük anlamı bakımından "ritus", dinsel nitelikli bir bakışla kullanıldığında, "törenin biçimi" anlamına geliyor. Masonluktaki ritlerin derecelerinin her birinde mutlaka bir tören söz konusu olduğuna göre, demek ki, "rit" kavramını törenden bağımsız tutamıyoruz yani tören içermeyen bir rit söz konusu değil. Ancak Masonluktaki rit sadece törenle sınırlı da değil; kapsamında bir de öğretim var.

Şu halde bir mason ritini şöyle de tanımlayabiliriz: ***"Benimsenmiş olan öğretimi belli bir dereceler silsilesi içinde toplayan ve bu öğretimin belirli bir yöntemle verilmesini sağlayan sistem"***.

Bir ritin, her bir derecede ayrı ayrı olmak üzere ilgili derecenin öğretimini de içeren törensel uygulama bölümüne **"ritüel"** deniyor.

Ancak rit sözcüğü gibi ritüel sözcüğü de salt Masonluğa özgü değil. Gerek dinsel, gerek askerî gerekse sivil birçok alanda geçerli… Örneğin bir nikâh töreninin kendine özgü bir ritüeli vardır. Nikâhı kıyan kişi, bu töreni belli bir ritüele uyarak yönetir. Buna nikâhı kıyılanlarla birlikte izleyenler de katılır. Fakat nikâh töreni her yerde tıpatıp aynı değildir. Bu da uygulanan ritin, -öyle anılmasa bile- farklı olduğunu gösterir.

Masonluk açısından baktığımızda şunu da eklemek gerek: Ritüel, ille de bir rite bağımlı değil yani rit olmasa da ritüel bulunabilir. Nitekim bazı uygulamalarda yüksek dereceler yok; demek ki, rit de yok; fakat ritüel var; çünkü o ezoterik sistemin olmazsa olmazlarından biri…

Masonlukta rit kavramının yüksek derecelerin varlığına bağlı olduğu anlaşılıyor.

18. ve 19. yüzyıllarda, hemen her ülke ve her toplumda, o ülke ya da toplumun kendine özgü inançlarının, gelenek ve göreneklerinin, düşünme tarzı, bilgi düzeyi ve kültürünün özelliklerine göre çeşitli mason ritleri oluşmuştur. Bu oluşumlarda, kimi mason önderlerinin bireysel görüş ve eğilimlerinin de önemli etkisi olmuştur.

Bir soru: *«Mason ritlerindeki çalışma yöntemi de birbirinden farklı mıdır?»*

Hayır. Bunlar birbirine pek benzer. Fark, benimsenen ilkelerde, bunun doğal sonucu olarak da öğretim kapsamında, örgütlenme sistemi ve derecelerdedir.

Bazı mason ritlerinde sadece birkaç, bazılarında bir sürü derece vardır. Ancak bir ritin derecelerinin sayısının bir diğerinden çok olması, o ritin öğretiminin daha geniş kapsamlı olduğunu göstermez. Bir ritte birkaç ayrı dereceye dağıtılmış öğretim, bir diğerinde tek bir derecede toplanmış olabilir. Ancak bu bağlamda istisnalar da var; bazı ritlerin kapsamındaki bir öğretim, diğerlerinde yok.

Öte yandan, bazı masonik sistemler, aslında "rit" sözcüğünün tanımına uymakla birlikte, adlarının kapsamında bu sözcüğü kullanmamayı yeğlemiştir. Masonlukta bu amaçla dilimizdeki karşılığı "düzen" ya da "tarikat" anlamına gelen bir sözcüğün hayli sık kullanıldığını görebiliriz. (Fransızcada "ordre", İngilizcede "order", diğer birçok dilde bunların benzerleri.)

Şu "tarikat" sözcüğü üzerinde biraz durmalıyız. Çünkü belki siz de dilimizdeki bu sözcüğün, tek bir sözlük anlamına bağlı kalıp en azından köken bakımından başka bir anlama da geldiğini düşünmeyerek yanlış algılıyor olabilirsiniz.

Ülkemizde Masonluğa karşıt olanlar bu bakımdan çok meraklıdır hatta bu sözcüğü temcit pilavı gibi dillerine dolayanlar vardır.

Bir bakıma haksız sayılmazlar. Çünkü halk ağzında "tarikat", sadece dinsel ya da inançsal nitelikli bir anlama gelmek üzere kullanılagelmiştir.

Bu sözcüğün Masonlukta da geçtiği görülünce, o da bir dinsel tarikat gibi görülüp, öyle sanılmış, ötesi kasıtlı olarak öyle tanıtılmasına girişilmiştir. (Bu olguyu kitabımızın 18. bölümünde göreceğiz.)

Etimolojik bakımdan Arapçadan alınma olan bu sözcüğün Türkçedeki tam sözlük anlamı nedir?

Tarik = Yol (tekil
Tarikat = Yollar (çoğul)

Masonlukta kullanılan sözcüğün çoğul olduğuna dikkat etmek gerekir. Burada sözü edilen yollardan, özellikle tanrısal (ilâhî) olmak üzere, "gizemsel bilgi"yi elde etmenin yolları anlaşılır. Bu durum, kavramın çoğunluğun alışagelmiş olduğu peşin ve tek, ön yargılı tanımından doğar. Fakat bir amaca ulaşmak, bir ülküyü gerçekleştirmek, bir öğretimi vermek amacıyla tutulan yolun ille dinsel ya da inançsal bağlantısının bulunması gerekmez,

Nitekim tarih boyunca dünya yüzünde oluşturulmuş birçok tarikat arasında, hiçbir dinsel ya da gizemci (mistik) özelliği olmayanlar da görülmüştür. Günümüzde de varlığını sürdüren bu tür birçok tarikat vardır.

Fakat gizemci nitelikli olanların çok daha fazla olduğunu da eklemek gerek.

■ ■ ■

Türk Masonluğu'nda "tarikat" sözcüğü hiç geçmez; tarih boyunca hiçbir zaman kullanılmamıştır. Ancak başka ülkelerdeki mason kuruluşlarından söz edilirken, onların kullandığı ve yukarıda değinilen sözcüklerin dilimizdeki karşılığı "düzen" değilse "tarikat" olmaktadır; o kadar. (Kimi masonlar bundan kaçınmak için "nizam" sözcüğünü kullanıyor.)

Nizam ya da intizam… İkisi de hemen hemen aynı şey… Öz Türkçedeki düzen, her ikisinin de yerine geçiyor. Fakat anlaşılan şu ki, nizam sözcüğü Batı dillerindeki o "order" ya da "ordre" sözcüğünün karşılığı olabilirken, Düzen sözcüğü öyle bir anlama gelemiyor. Bazı mason kuruluşları da bu nedenle nizam sözcüğünü kullanmayı tercih etmekte olsalar gerek. Çok fark etmez; yeter ki ne demek istenildiği anlaşılsın. Bu durum daha birçok sözcük için de geçerlidir. Örneğin "hâkim" sözcüğünün karşılığı "egemen" ama her yerde eş anlamda kullanılamaz.

Sistemin İşleyişi

Yüksek dereceleri olan bir sistemde, "üstat" derecesinde yeterli görülen bir süreyi doldurmuş (genellikle bir ya da iki yıl), Masonluğun amaç ve ilkelerini iyice kavrayarak benimsemiş, temel bilgileri edinip yeterince yetişmiş, olumlu çabalar göstererek evrimsel doğrultuda gelişme yoluna girmiş bir mason, isterse, hele felsefeye meraklıysa, yüksek derecelerde de çalışmaya girişebilir.

Evet ama onun bulunduğu yerde yüksek dereceler varsa ya da olduğu bir yere kolayca gidebiliyorsa…

Bu derecelerde çalışmaya başlayabilmek için, şu iki yöntemden biri izlenir:

1. Yüksek derecelerde çalışan mason kuruluşunun yetkili organına başvurur; alınma dileğinde bulunur. Tıpkı Masonluğa girişte olduğu gibi…
2. Yüksek derecelerde de çalışma dileği, üyesi olduğu locanın aracılığıyla ilgili obediyansın yetkili organı tarafından yüksek derecelerin yönetici organına iletilir.

Kitabımızın 20. bölümünde, mason olmak isteyen bir kişinin girişinin nasıl olduğunu anlatacağız. (Genellikle bilinenden farklı bir tarzda...) Orada önemli bir nokta göreceğiz:

İlle de kitabın tamamını okutacak!

Mason olmak isteyen bir kişi Masonluğa alınmayabilir. Buna, başvurmuş olduğu locanın üyeleri, ilgili obediyansın onayını alarak karar verir. Aynı şekilde, yüksek derecelerde çalışmak isteyen bir masonun da bu dileği kabul edilmeyebilir.

«Bunun gerekçesi ne olabilir?» diye sorabilirsiniz.

Birçok gerekçesi olabilir ama bu başvuran kişiye bildirilmez; sorgulanamaz da…

Localarda bir adayın kabul edilmeyişinin gerekçesini, orada bulunanlar izler. Fakat yüksek dereceler söz konusu olduğunda, bunu sadece o derece sisteminiyönetenler bilir. Bunu açıklamak zorunda değillerdir; açıklamazlar da… Mason kuruluşlarının sadece öğretim kapsamı bakımından değil, yönetim bakımından da ezoterik yönteme uyarak çalıştığının göstergelerinden biridir bu…

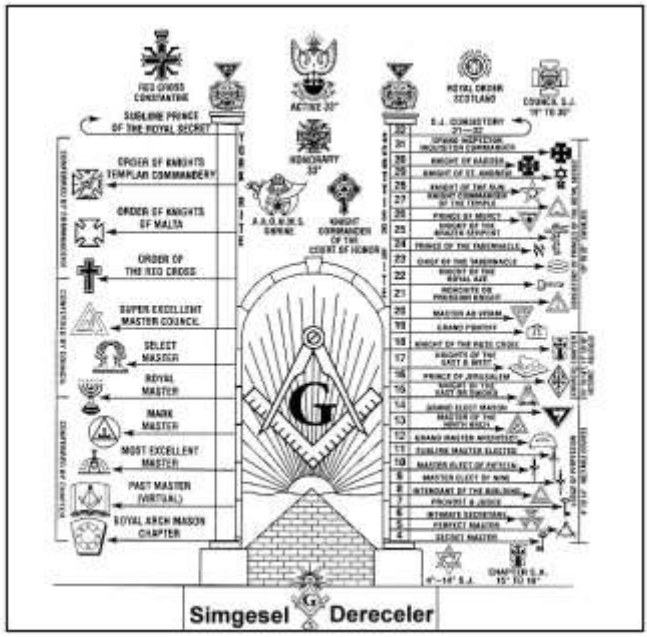
Bir başka şeyin de göstergesi: Yüksek derecelerde sistemin otokratik olduğunu…

Çoğu mason ritinde bu dereceler, bir aşamalar silsilesi halinde birbiri ardınca dizilmiştir. Bu durumda o dereceler "yüksek dereceler" olarak anılır.

Bazı rit ve masonik sistemlerde ise birbirini izlemek üzere değil, üstat derecesinden sonraki ayrıntılı kollar olarak düzenlenmiştir; ilgili mason, bunların hangisinde çalışmak isterse ona başvurur.

Böyle bir uygulamada *"yüksek dereceler"* değil, **"ileri dereceler"** anlamına gelen bir terim geçer. Özellikle Anglosakson Masonluğu'nda görülen bu durum, sadece sistem ve terim kullanımı farkından dolayıdır. (Ritleri inceleyeceğimiz 10. bölümde bunu da göreceğiz.)

Aşağıda bu sistemi yansıtan birçok şema arasından seçilmiş birini görüyoruz:

"Simgesel Dereceler" Türkçe ama ötekiler değil!

Yüksek derecelerde çalışan masonik birimlere genellikle "atölye" denmektedir.

Bu da her yerde, her uygulamada geçerli değil.

Bir ritin atölyelerinin toplu yönetimi, o ritin en üst derecesini almış masonların oluşturduğu bir kurul tarafından yürütülür. Bu kurul, o ritin egemen yönetici organı olarak benimsenir.

İşte, otokratik işleyişin göstergesi…

Bazı ritlerde, dünya çapında geçerli olan bir tek egemen yönetici organ vardır. O ritin çeşitli ülkelerdeki örgütleri yasal olarak bir ulusal dernek niteliği taşısa bile masonik bakımdan bu merkezî organa bağlıdır. Böyle bir uygulamada, uluslararası örgütlenme söz konusudur. Ancak çoğunluğa bakılırsa bu ender sayılır. Çoğu ritlerde, yeterince gelişmiş bir örgütlenmenin sağlandığı her ülkede bir bağımsız egemen yönetici organ vardır.

Masonluğun yüksek derecelerini yöneten organların çoğu, simgesel derecelerde yapılan çalışmalarla pek ilgilenmez. Bu durumda, düzenli bir obediyans ritin simgesel derecelerini kendi tüzük ya da yönetmelik ve yöntemleri uyarınca yönetir. Ancak bir yüksek derece otoritesinin, kendi yönetimi altında yer alan derecelerde çalışacak olan masonları seçip alacağı bir kaynağa gereksinmesi vardır. Bunun için de en az bir obediyans ile bağlantı kurar.

Bazıları bağlantı kurmaz yani ikisi arasında bir anlaşma ya da sözleşme yoktur ama uygulamada ama öylesini tercih eder.

Bazı ritlerde ise tüm dereceler, simgesel derecelerle birlikte bir bütün oluşturur. Böyle bir durumda, Masonluğun simgesel derecelerinde çalışan bir obediyanstan pek söz edilemez. Bununla birlikte, ritin egemen organı, sırf kolaylık olsun diye kendi yönetimi altında bir de "büyük loca" oluşturur. Ender görülen bu düzenin günümüzde dünya çapında hayli yaygın bir örneği de vardır. (Masonluktaki ritleri inceleyeceğimiz 10. bölümde onu da göreceğiz.)

Yine bir erteleme!

Büyük Doğu

Son olarak geldik belki de bu bölümün başından beri sözünü ettiğimiz şu farklı nitelik taşıyan obediyansa…

Bir büyük doğu *(grand orient)*, eski terimle "büyük maşrık", daha eski terimle "maşrık-ı âzam", büyük locaya pek benzer bir obediyanstır. İkisi arasındaki fark, rit konusundan kaynaklanır.

Bir büyük loca, belli ve tek bir mason riti ya da sisteminin simgesel derecelerinde çalışır. Bu çerçevede, ritin adından söz etmemekte de olabilir. Belki rit bile yoktur. Bir büyük doğu ise, değişik ritlerde çalışan locaları hatta bazı yüksek derece atölyelerini sinesinde toplar.

Bu farklı örgütlenme tarzı da Dünya Masonluğu'nda bir uzlaşmazlık nedeni haline gelmiştir. Çünkü dünya yüzündeki obediyansların büyük çoğunluğu, bu tarz bir örgütlenmeyi kabul etmez ve bunu bir "düzensizlik" örneği olarak gösterir.

Bazı büyük localar ise, -belirgin tek bir ritin simgesel derecelerinde çalışmakta olmakla birlikte- büyük doğu tarzındaki bir örgütlenmeyi de toleransla karşılar ve bu tür masonik örgütlerle dostluk ilişkileri kurmakta sakınca görmez.

■ ■ ■

Masonluktaki örgütlenme biçimi, bu bölümde olduğu gibi özetlenerek değil, ne kadar ayrıntılı olarak anlatılırsa anlatılsın, mason birimleri ve kuruluşlarının nasıl çalıştıklarını tam olarak gösterebilmek bakımından yetersizdir.

Bunun için masonların, gerek localarda gerekse locaların dışında ne gibi çalışmalar yaptığını da görmeliyiz.

♎ ♎ ♎

Dolayısıyla, izleyen bölümün başlığı "Çalışmalar".